

STM - sosiaali- ja terveysministeriö

Hankeikkunatunnus STM 049:00/2017

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi työntekijöiden ja ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksista

Suomen eläkejärjestelmässä lisäeläkkeet ovat luonteeltaan täydentäviä

- Lisäeläkkeet ovat Suomessa lakisääteistä eläketurvaa täydentäviä järjestelyjä.
- Suomessa työsuhdeperusteiset lisäeläkkeet ovat usein henkilöstön sitouttamiskeino.
- Nyt implementoitavana oleva direktiivi sopii lähtökohdiltaan huonosti Suomen eläkemalliin, jonka perusta on kattava lakisääteinen eläketurva.
- Takautuva soveltaminen aiheuttaisi merkittäviä ongelmia.
- On hyvä, että luonnoksessa on pitäydytty suppeassa implementoinnissa ilman kansallisia laajennuksia koskien lähtevän työntekijän määritelmää.

1 Eläkejärjestelmien erilaisuus eri EU-jäsenmaissa

Suomessa eläketurva koostuu pääasiassa lakisääteisistä eläkkeistä. Työsuhdeperusteisen, ns. kakkospilarin mukaisen lisäeläketurvan rooli on Suomessa täydentävä. Lisäeläkkeitä käytetään Suomessa etenkin sitouttamistarkoituksessa.

Monissa muissa Euroopan maissa tilanne on kuitenkin toinen. Työsuhteessa sopimusperusteisesti kertyvät eläkkeet, jotka Suomessa käytetyn eläkeluokittelun mukaisesti katsottaisiin lisäeläkkeiksi, muodostavat eläketurvasta merkittävän osan. Nyt implementoitavana oleva direktiivi on tehty ennen kaikkea tällaisissa muualla Euroopassa tavallisissa eläkejärjestelmissä esiintyvien ongelmatilanteiden korjaamiseksi. Tästä eläkejärjestelmien eroavaisuuksista johtuen monet direktiivin säännöt sopivat huonosti Suomen eläkemalliin ja ovat suurelta osin tarpeettomia, koska direktiivissä tarkoitettua tarvetta lisäeläkkeen saajan oikeuksien suojelulle ei Suomessa ole läheskään samassa mittakaavassa kuin muualla Euroopassa.

Nyt kuitenkin lisäeläkeoikeuksia koskevan direktiivin implementoinnin myötä Suomessakin tarjottavaan lisäeläketurvaan tulee sovellettavaksi uusia rajoituksia ja hallinnollisia yksityiskohtia, jotka ovat omiaan jopa heikentämään lisäeläketurvan houkuttelevuutta työnantajien silmissä yhtenä henkilökunnan sitouttamis- ja palkitsemiskeinona. Näin ollen nämä etuuden saajan tilanteen parantamiseksi tarkoitetut uudet säännöt voivatkin Suomen eläkemallissa toimia aivan päinvastaiseen suuntaan ja vähentää lisäeläkkeiden houkuttelevuutta työnantajien näkökulmasta.

2 Taannehtiva soveltaminen aiheuttaa merkittäviä ongelmia

Finanssiala ry (FA) pitää erittäin ongelmallisena ehdotuksen mukaista sääntelyn soveltamista jo olemassa oleviin sopimuksiin. Pääosa henkivakuutusyhtiöiden ryhmäeläkkeistä on avoimia järjestelyjä, joten lakimuutos tulisi koskemaan suurta osaa sopimuskannasta. Taloudellisten vaikutusten ja hallinnollisen taakan ei siis voida luonnoksen perustelujen tapaan sanoa kohdistuvan vain tulevaan aikaan. Muutos vaikuttaa vanhan sopimuskannan avoinna oleviin järjestelyihin eli lakimuutoksella on taannehtivia vaikutuksia.

Taannehtivuuden osalta perusteluissa (s. 19) vedotaan siihen, että lakiehdotuksen tarkoituksena on turvata vanhuuden aikaista toimeentuloa ja sääntelyllä nähdään olevan hyväksyttävä tarkoitus. Kuitenkin hallituksen esitysluonnoksessa mainitaan useissa kohdissa lisäeläkkeiden vähäinen merkitys, harvinaisuus ja suosion vähäisyys. Lakiluonnoksen luonnehdintojen perusteella ei siis voisi olla kyse mistään merkittävästä vanhuuden aikaisen toimeentulon turvasta, joten tältäkin osin sääntelyn taannehtivuuden perustelut eivät FA:n mielestä ole riittävän vankkoja.

Jos uudella lainsäädännöllä puututaan ennen sen voimaantuloa tehtyihin lisäeläkeratkaisuihin, tällä on vaikutuksia työoikeudellisiin sopimussuhteisiin. Työnantaja ja työntekijä ovat saattaneet sopia lisäeläkejärjestelystä esimerkiksi työntekijän sitouttamistarkoituksessa ja nyt tähän ratkaisuun oltaisiin puuttumassa vesittämällä sitouttamisaika muuttamalla se monessa tapauksessa lyhyemmäksi kuin mitä osapuolet ovat keskenään ajatelleet. Tästä syystä ehdotus voi vähentää työnantajan halukkuutta maksaa uusia maksuja ja käyttää lisäeläkejärjestelyä aiemmin sovittuun tarkoitukseen.

Uusi sääntely ei kuitenkaan koskisi niitä lisäeläkejärjestelmiä, jotka eivät ole vakuuttaneet uusia henkilöitä 19. toukokuuta 2014 jälkeen. Kaikki *yksilölliset* lisäeläkevakuutus sopimukset ovat jo sopimushetkellä sellaisia, ettei niihin oteta uusia vakuutettuja. Niillä vakuutetaan aina vain yksi henkilö eikä niihin liitetä muita vakuutettuja eli ne ovat siis jo lähtökohtaisesti aina suljettuja. *FA esittääkin perusteluihin tarkennettavaksi, että uuden sääntelyn soveltamisen ulkopuolelle jäisivät tällä perusteella ennen 21.5.2014 suljetut ryhmäeläkkeet ja myös työnantajien ennen 21.5.2014 ottamat yksilölliset lisäeläkkeet.*

3 Lähtevän työntekijän määritelmä on direktiivin tavoitteen mukainen

Hallituksen esitysluonnoksessa on päädytty rajaamaan lähtevän työntekijän määritelmä direktiivin mukaisesti vain ETA-valtiosta toiseen liittyviin siirtymistilanteisiin eli ei siis esim. saman maan sisäisiin siirtymisiin. Finanssialan mielestä rajausta on hyvä sekä asiasisältönsä puolesta että yleisesti kansallisen lisäsääntelyn välttämiseksi.

Lähtevän työntekijän määritelmän rajausta vain rajat ylittäviin tilanteisiin luo kuitenkin tarpeen määritellä se, minkälaiset siirtymät ETA-valtiosta toiseen katsotaan relevanteiksi. Esitysluonnoksessa tämä määrittely ei ole kovin tarkka, mutta on hyvä, että esimerkiksi tavanomainen lomamatkailu rajataan selkeästi pois.

Koska direktiivillä on haettu sitä, etteivät lisäeläkejärjestelyt muodostuisi työvoiman vapaan liikkuvuuden käytännön esteiksi, FA:n näkemyksen mukaan direktiivissä tarkoitettujen siirtymien tulee liittyä uuteen työpaikkaan vaihtamiseen.

4 Rahojen palauttaminen eläkejärjestelystä

Ehdotetun lain 6 §:ssä säädetään rahojen palauttamisesta, mikäli lähtevän työntekijän työsuhde päättyy ennen kuin hänelle on muodostunut suojattuja eläkeoikeuksia. Lisäeläkejärjestelmästä palautetaan työntekijälle hänen itsensä maksamat maksut. Sen sijaan työnantajan maksut palautetaan työnantajalle tai käytetään muutoin työnantajan hyväksi sopimuksen mukaisesti. Vaikka direktiivissä ei suoraan sanotakaan sitä, kenelle rahat tulee palauttaa, em. tulkinta on selkeä ja vakiintunut. Lisäksi muunlainen tulkinta tekisi direktiivin sallimat sitouttamisajat merkityksettömiksi.

Esitysluonnoksessa asia on lähtökohtaisesti oikein linjattu, mutta selkeyden vuoksi FA esittää, että sivulla 16 oleva virke:

”Pykälän 1 momentin mukaan lähtevälle työntekijälle on palautettava hänen itsensä lisäeläkejärjestelmään suorittamat maksut sekä hänen puolestaan järjestelmään suoritetut maksut, jos lähtetän työntekijän työsuhde päättyy ennen kuin hänelle on karttunut kertyneitä eläkeoikeuksia. Direktiivissä ei säädetä siitä, kenelle maksut tulee palauttaa.”

kirjoitettaisiin seuraavaan muotoon:

”Pykälän 1 momentin mukaan lisäeläkejärjestelmästä on palautettava työntekijän itsensä lisäeläkejärjestelmään suorittamat maksut sekä hänen puolestaan järjestelmään suoritetut maksut, jos lähtevän työntekijän työsuhde päättyy ennen kuin hänelle on karttunut kertyneitä eläkeoikeuksia.”

Näin muotoiltuna tämäkin kohta vastaisi muita esitysluonnoksen tätä aihetta koskevia kirjauksia.

5 Teknisiä huomioita

Sivulle 15 on neljännen kappaleen loppupuolelle ilmeisesti jäänyt irrallinen pala tekstiä tai ainakaan sen muotoilu ei sellaisenaan nivoudu osaksi ympäröiviä virkkeitä. Kohta kuuluu: *”kuten ryhmäeläkevakuutuksen ehtoja, lisäeläkesäätiön- ja kassan sääntöjä sekä työnantajan oman eläkesäännön ehtoja.”*

Sivulla 18 pykälän 16 perusteluissa mainittu aikaraja *”joissa ei 19 päivänä toukokuuta 2014 lähtien ole voinut vakuuttaa uusia työntekijöitä”* tulisi olla *”21. päivänä toukokuuta 2014 lähtien”*, mikäli 16 §:ssä määritelty aikaraja *”jotka eivät 20 päivää toukokuuta 2014 jälkeen ole ottaneet uusia vakuutettuja”* on se, mitä on tarkoitettu noudatettavan.

FINANSSIALA RY

Lea Mäntyniemi